

Sprog & Samfund

Nyt fra Modersmål-Selskabet 2018/2

TEMA: NABOSPROG

Sprogprisen '18 for bedste tekst på de sociale medier gik til DMI, bl.a. for ovenstående vejrmelding på Twitter. Tweeten indeholder det, den skal, men med et humoristisk smil, som varmer. Læs mere om sprogpriser og nabosprogene i dette nummer.

Koldt vejr, tør humor, varmt forhold – og en dato

Danmark er et af verdens største lande og klart det bedste af alle steder at bo. På et kort kan man dog næsten overse os midt mellem de store lande: Sverige, Norge og Tyskland. Disse lande betyder meget mere for os, end vi ofte gør os klart. Vi kan slet ikke forstå vores historie, vores sprog – eller os selv – uden. Heller ikke vejret for den sags skyld.

Ingen af os kan udvikle os og samarbejde på tværs af grænserne uden et stærkt og alsidigt modersmål, hvilket er én god begrundelse for et modersmåls-selskab. Modersmål-Selskabet har fælles interesser med vores søsterforeninger i nabolandene, og vi glæder os over deres indsats og deres sprogpriser.

Dette nummer af *Sprog & Samfund* handler på forskellige måder om os, vores nabosprog, som ikke altid er så svære at forstå endda, og ovennævnte søsterforeninger. Af og til får vi, rent vejrmæssigt, kulde fra et af vores nabolande, men ellers er forholdet varmt og godt. Det kan kræve en indsats at forstå hinanden, især når man støder på *falske venner*

eller *lumske ligheder*. Kun andre landes vittigheder kan sommetider være for stor en udfordring, som Tom Høyem nævner i en boganmeldelse, der kommer vidt omkring.

Ikke alle kan deltage i Modersmål-Selskabets arrangementer, men bestyrelsens beretning og en rapportage fra generalforsamlingen kan læses i dette nummer. I serien om dialekter handler det denne gang om østfynsk. Endelig sætter Gerda Thastum Leffers det sidste punktum efter næsten 40 år i Modersmål-Selskabet.

Og datoen? Modersmål-Prisen overrækkes til prismodtageren den 24. september 2017 kl. 17. Stedet offentliggøres senere. Du kan også ringe til sekretariatet efter 1. september. Sæt kryds i kalenderen!

Hvem den værdige prismodtager er, glæder vi os til at fortælle efter sommerferien.

Hvis du vil vide det inden prisuddelingen, kan du tilmelde dig vores nyhedsbrev på hjemmesiden eller følge med på hjemmesiden og Facebook.

Modersmål-Selskabets bestyrelse

Formand

Mette Bjørnvig Kaufmann mbk@modersmaalselskabet.dk

Næstformand og kasserer

Adam Hyllested adamh@modersmaalselskabet.dk

Øvrige medlemmer

Bo Tao Michaëlis
Claus Tilling
Ingrid Carlsen
Michael Bach Ipsen
Peter Michael Hornung
Ulla Susanne Weinreich
Georg Stubkjær Adamsen

Disse bestyrelses-
medlemmer kan
kontaktes via
kontaktformularen
på hjemmesiden eller
via sekretariatet.

Suppleanter til bestyrelsen

Pia Svejgaard Pedersen
Simon Pasternak

Modersmål-Selskabets sekretariat

v. Georg Adamsen
Kærvænget 28A, Gl. Sole
8722 Hedensted
Tlf. 21 860 864
sek@modersmaalselskabet.dk
CVR-nr. 76824215

Kontingent og betaling

Oplys altid medlemsnummer, navn og adresse.

Danmark

Kontingent/abonnement: 250 kr.
Giro: kortart 01 – kontonr. 667 6901
Giro via netbank: Reg.nr. 9570, kontonr. 667 6901
MobilePay: 35556

Grønland, Færøerne og udland

Kontingent/abonnement: 400 kr.
Danske Bank
Account No: 9570 – 6676901
SWIFT-BIC: DABADKKK
IBAN: DK803000006676901

Modersmål-Selskabet

Modersmål-Selskabet har til formål at virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur og folkestyre. Dette tilstræbes ved:

- At vække forståelse for betydningen af en klar, udtryksfuld og varieret anvendelse af sproget i tale og skrift – med respekt for dialekterne.
- At formidle kendskab til forskning og uddannelse vedrørende det danske sprog.

Hjemmeside: www.modersmaalselskabet.dk
Facebook: www.facebook.com/ModersmaalSelskabet

Sprog & Samfund – Indhold

Juni 2018 (36. årgang nr. 2)

- 1** Koldt vejr, tør humor, varmt forhold – og en dato
- 3** Svensk er slet ikke så svært
- 4** Til gavn for det danske sprog
- 6** Stor velvilje fra fonde – brug for nye medlemmer
- 7** Svensk søsterforening forsvare sit modersmål
- 8** Tysk søsterforening kæmper for sit modersmål
- 9** Vi taler tysk med glæde og ofte ... og igen
- 11** Fynsk – især østfynsk
- 12** – »40 dejlige år, også jeg vil takke for«
- 14** Sprog og sport – referat fra Sprogdagen '18
- 16** Språkforsvarets hæderspris gik i år til den skånske forfatter Björn Ranelid

Temaer

Nabosprog 3–4, 7–10 og 16; Generalforsamling 4–6; Dialekter 11–12a; Tak fra Gerda 12b–13; Sprogdagen 14–15.

Sprog & Samfund

Modersmål-Selskabets medlemsblad, Sprog & Samfund, udkommer fire gange årligt.

Artikler, der offentliggøres i Sprog & Samfund, tegner ikke nødvendigvis selskabets holdning. Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Ansvarshavende redaktør

Georg Stubkjær Adamsen
Adresse: Modersmål-Selskabets sekretariat (se spalte 1)
mobil 26 49 80 45 • red@modersmaalselskabet.dk

Øvrige redaktionsmedlemmer

Adam Hyllested adamh@modersmaalselskabet.dk
Mette Bjørnvig Kaufmann mbk@modersmaalselskabet.dk

Bladudvalget

Mette Bjørnvig Kaufmann; Adam Hyllested;
Michael Bach Ipsen og redaktøren

Korrektur

Bladudvalget og Ulla Susanne Weinreich

Layout

Georg Adamsen

Tryk

Dafolo A/S, Frederikshavn

ISSN

ISSN 0108-433X (trykt udgave)
ISSN 2246-4212 (PDF)

Svensk er slet ikke så svært

Danskeres forståelse og genkendelse af skånsk og rigssvensk

Af Peter Michael Hornung ✉ pmh@modersmaalselskabet.dk

✉ Kaj Nielsen-Gøgsig

Efter Marie Sveistrups foredrag om danskeres forståelse af skånsk og rigssvensk var der mange spørgsmål og kommentarer styret af formand Mette Bjørnvig Kaufmann. Her drøfter Henrik Hagemann, tidligere rektor og generalsekretær for Danmarks Riges Delegation til Nordisk Råd, og Marie Sveistrup betydningen af at være fortrolig med nabosprogene.

Modersmål-Selskabet havde inviteret stud. mag. Marie Sveistrup til inden generalforsamlingen at holde foredrag med emnet »Danskernes forståelse af skånsk og rigssvensk i et sociolingvistisk perspektiv«.

Marie Sveistrup skrev for et års tid siden om danskernes forståelse af skånsk og rigssvensk og skal til at undersøge de underliggende holdninger til nabosprogene og særlig til sproglig tilpasning i Øresundsregionen. Marie Sveistrups foredrag var baseret på førstnævnte opgave udarbejdet som led i hendes studium.

Skønt vi bor og lever så sæt på hinanden, er den gensidige forståelse ikke uden vanskeligheder. Hvor gode er danskerne i grunden til at forstå det sprog – eller rettere de sprog, som skyldes vor nærmeste nordiske nabo? For skånsk, som svenskerne taler mod syd, er ikke helt det samme som rigssvensk, der tales i Stockholm, og lyder heller ikke sådan. Sveistrups ene spørgsmål var: Har danskere reelt svære ved at forstå skånsk end rigssvensk? Og det andet:

Kan danskere genkende og korrekt identificere og skelne mellem skånsk og rigssvensk?

Undersøgelsen

Til sin undersøgelse havde foredragsholderen fået i alt 22 såkaldte informanter, mellem 19 og 27 år, til at give en vurdering af en række korte udsagn eller sætninger, som syv talere havde indtalt. Undersøgelsen bestod af en forståelsestest og en dialekttest, dvs. hvor meget forstod forsøgspersonerne af det, de hørte, og kunne de overhovedet høre nogen forskel på dialekterne, dvs. i dette tilfælde skånsk og rigssvensk. Men der var også en sprogholdningstest. Marie Sveistrup ønskede at vide, hvad personernes forudgående holdning var til de to dialekter, som eksperimentet handlede om. Og svarede resultatet af undersøgelsen til de forbehold eller forventninger, som de havde haft?

Overraskende resultater

Faktisk var resultatet ret overraskende for Marie Sveistrup, og det var det også for hendes tilhørere

den eftermiddag i Kongens Lyngby. Overordnet set kan danskerne godt kende forskel på de to sprogvarianter, når man tester dem. Men hvis man starter med at spørge dem, om de vil kunne kende forskel, vil svaret være, at det kan de ikke! De starter tilmed med at tro, at skånsk nok vil være sværere for dem at forstå end den mere officielle udgave af svensk, der tales længere mod nord. Men det er skånsk ikke.

De 11 informanter, der i undersøgelsen var bedst til at høre forskel på rigssvensk og skånsk, var mærkeligt nok de samme, der indledningsvis havde været mest overbevist om det modsatte. Men ikke desto mindre klarede de dialektgenkendelsen bedst og modsagde dermed deres sprogholdning. Fordommene blev gjort til skamme af undersøgelsens resultat. Med andre ord er vi danskere tilbøjelige til at undervurdere vores svenske sprogfærdigheder. Vi mangler tiltro til os selv. For vi forstår skånsk bedre, end vi tror, også selv om vi fejlagtigt går ud fra, at rigssvensk nok vil være det nemmeste at gå til.

GENERALFORSAMLING

Til gavn for det danske sprog Af beretningen for Modersmål-Selskabet 2017

Ved Mette Bjørnvig Kaufmann ✉ mbk@modersmaalselskabet.dk

Det har været en engageret og aktiv bestyrelse i det forgangne år, og Modersmål-Selskabet har sagt farvel til nogle og budt andre velkommen. Vi har taget afsked med Gerda Thastum Leffers, som takker (af) i dette nummer. Jørgen Chr. Wind Nielsen udtrådte den 13. november 2017 efter mange år som bestyrelsesmedlem og formand. Sekretariatet blev i februar 2018 overtaget af Georg Adamsen.

Hermed en stor tak til alle, der har bidraget til Modersmål-Selskabets aktiviteter i den forløbne periode, herunder medlemmer, fonde og sponsorer.

Modersmål-Selskabet har ikke blot gennemført alle de traditionelle aktiviteter, men tilmed afholdt et ekstra arrangement.

Gilleleje Kulturhavn

Teolog, foredragsholder og forfatter Jørn Henrik Olsen holdt i september 2017 et levende foredrag

Stor spørgelyst

Efter foredraget begyndte spørgelysten at røre på sig. Boede informanterne kun i København? Nej, de kom også fra andre steder i landet. Sært nok er jyderne i øvrigt bedre til at forstå skånsk end københavnernes, uanset at de sidste er geografisk tættere på dialekten!

En ville vide, hvor lange de klip var, som informanterne fik lov at høre. Svar: en 35–45 sekunder. En anden spurgte, om et antal på 22 informanter ikke var noget utilstrækkeligt som datamateriale. Det kunne foredragsholderen godt give vedkommende ret i. Men det var dog tilstrækkeligt til at give en indikation. En tredje ville vide, om informanterne ikke var for unge. Det mente foredragsholderen ikke, at resultatet pegede i retning af.

Endelig gjorde Henrik Hagemann opmærksom på, at sprogforståelse i høj grad handler om fortrolighed. Det var en pointe, det nok er værd at vende tilbage til ved en senere lejlighed. ■

om »Det nye terapeutiske sprog«. Det traditionelle sproglige univers blev flettet sammen med litterære, psykologiske og videnskabelige aspekter. Efter foredraget, som var velbesøgt, var der en veloplagt dialog mellem publikum og Jørn Henrik Olsen.

Sprog & Samfund

Sprog & Samfund har igen fået nyt redaktionsudvalg: Georg Adamsen er ansvarshavende redaktør, mens Mette Bjørnvig Kaufmann og Adam Hyllested sidder i redaktionen. Layoutet er skønsomt opdateret, men indholdsmæssigt vil bladet fortsat orientere om selskabets aktiviteter. I år fortsætter Michael Ejstrups artikelserie om dialekter og i tilknytning hertil nogle artikler om dialektforeninger. Vi vil gerne bringe flere artikler om vores søsterforeninger (jf. dette nummer). Der lyder en varm tak fra redaktøren til redaktionen, korrekturlæserne og bestyrelsen.

Vartov var rammen om såvel årbogspræsentationen i december 2017 som mødet på Den internationale modersmålsdag her i 2018. Arne Haugen Sørensen har skabt otte malerier til Salen. Vartov er restaureret for nylig af arkitekt Terkel Jespersen, som netop denne aften kom forbi for at se resultatet af restaureringen og fik en del af arrangementet med.

Modersmål-Prisen – september 2017

Et højdepunkt var overrækkelsen af Modersmål-Prisen til Politikens kulturjournalist Lotte Thorsen i Politikens Hus. Lotte Thorsen takkede for prisen med en takketale, der i sig selv begrundede valget. Lotte Thorsen har bl.a. formået at etablere sprogsstoffet som et prestigefyldt stofområde i Politiken.

BogForum – november 2017

Modersmål-Selskabet deltog igen i 2017 i BogForum i BellaCenteret. Vi møder mange af vores medlemmer og tror også, at vi når ud til et publikum, som vi gerne vil mere i kontakt med, f.eks. undervisere, bibliotekarer og yngre sproginteresserede mennesker.

På BogForum havde vi den glæde at mødes med vores svenske og tyske søsterforeninger: Per-Åke Lindblom fra Språkförsvaret og Reiner Pogarell fra Verein Deutsche Sprache.

Årbogspræsentation – december 2017

Årbogen *Sproget i lyst & nød* udkom i fin stand med redaktionel og grafisk tilrettelægning ved Georg Adamsen. I forordet skriver Gerda Thastum Leffers bl.a., at sproget fortjener at blive anvendt godt og nuanceret, og at sproget »har en detaljerigdom, som ikke skal stå i skygge af nye friske slangudtryk, som er knap så detaljerede, men rappe og lyder kvikke.« Årbogen fik en positiv presseomtale.

Ved et velbesøgt og festligt arrangement blev årbogen præsenteret på Vartov. Seks af bidragyderne til årbogen deltog: Forfatter Anne Hjælmsø, Politikens chefredaktør Christian Jensen, dokumentarfilmproducent Ebbe Preisler, foredragsholder og

forfatter Jørn Henrik Olsen, ekstern lektor Knud Lindholm Lau og professor Niels Åkerstrøm Andersen. Alle fortalte de om teksterne og gav inspirerende smagsprøver på deres bidrag. Akkompagneret af Magnus Larsson blev to af N.F.S. Grundtvigs salmer sunget til arrangementet.

Den internationale modersmålsdag 2018

Den internationale modersmålsdag blev i år fejret på Vartov i København, hvor Dansk Sprognævns direktør, Sabine Kirchmeier, og nævnets formand, professor Anne Holmen, talte om »Påvirkning af det danske sprog« og »Universiteternes brug af sprog«. De to talere formidlede indsigtfuldt og levende, hvilke strømninger der påvirker det danske sprog, samt de danske universiteters brug af dansk og fremmedsprog. Der var god stemning blandt tilhørerne.

Medlemsstatus

Selskabet fastholder sin medlemsbasis, men der er meget stor gennemstrømning af medlemmer. Vi vil gerne blive bedre til at fastholde eksisterende medlemmer, og Modersmål-Selskabet skal arbejde på at få flere medlemmer også blandt den yngre generation.

Samarbejdet i bestyrelsen

I bestyrelsen har vi altid haft en tillidsfuld stemning iblandt os og et godt samarbejde med fokus på sproget – og det har vi værdsat.

Endnu en gang tak til alle, der på den ene eller den anden måde bidrager til et aktivt Selskab til gavn for det danske sprog. – Tak for ordet. ■

Stor velvilje fra fonde – brug for nye medlemmer Og livlig samtale på generalforsamlingen 2018

Peter Michael Hornung ✉ pmh@modersmaalselskabet.dk

En forening – og Modersmål-Selskabet er en forening, selv om det kalder sig et »selskab« – kan ikke leve uden tilstrømning af nye medlemmer. Dem får Modersmål-Selskabet naturligvis også.

»Gennemstrømning«

Men desværre er der også hvert år et vist frafald blandt de andre, dem, der i en tidligere sæson er strømmet til. Dermed får man det, som mange dagblade også må leve med, når de gør deres abonnementsstal op, nemlig en jævn, vedvarende »gennemstrømning«. Det er en udvikling, man konstaterer med lige dele optimisme og bekymring. For hvad hjælper det i længden, at man bliver større, hvis man samtidig et andet sted bliver mindre?

Gennemstrømningen af medlemmer – og status for medlemsskaren – var et af de forhold, der blev spurgt kritisk ind til ved generalforsamlingen. Lige nu er selskabets samlede medlemstal »tættere på de 400 end de 300«, som det blev formuleret. »Og Modersmål-Selskabet skal arbejde på at få flere medlemmer, også blandt den yngre generation«, som Mette Bjørnvig Kaufmann formulerede som et af punkterne i sin beretning. Flere unge og yngre vil kunne levere frisk blod og inspiration til de aktiviteter, der årligt finder sted i selskabets regi.

Imponerende fondsstøtte

Sådanne aktiviteter kan ikke afholdes uden fondsstøtte, og den store velvilje, som Modersmål-Selskabet møder blandt danske fonde, er afgørende både for selskabets arrangementer, prisuddelinger og regelmæssige publikationsvirksomhed. Vi er taknemmelige for alle bidrag og bevillinger, små som store.

Bestyrelsen

Mens der ikke er noget vedtægtsbestemt maksimum for antallet af medlemmer af Modersmål-Selskabet, forholder det sig anderledes med medlemmerne i

Kommunikationschef Pia Svejgaard og forfatter og seniorredaktør Simon Pasternak blev indvalgt som suppleanter i Modersmål-Selskabets bestyrelse og deltager efter selskabets praksis i bestyrelsesmøder m.m.

selskabets bestyrelse. Også her hersker der en vis gennemstrømning; den har i det seneste år været særlig mærkbar, men den har dog fundet sted i en positiv ånd. To nye suppleanter er nu optaget i foreningens bestyrelse, og da formanden nævnte navnene på de to nye medlemmer, kvitterede salen for oplysningen med både begejstring og forventning. De nye suppleanter er *Pia Svejgaard Pedersen*, som er kommunikationschef ved *DMI – Danmarks Meteorologiske Institut*, og *Simon Pasternak*, som er forfatter og forlagsredaktør ved *Gyldendal*. At den øvrige bestyrelse i Modersmål-Selskabet glæder sig til dette samarbejde og de aktiviteter, der bliver en følge af det, giver nærmest sig selv. Men også medlemmerne som helhed har gode grunde til at glæde sig.

Det, der binder os sammen

Imellem det indledende foredrag og den egentlige generalforsamling på Stadsbiblioteket i Lyngby kunne såvel de fremmødte tilhørere som bestyrelsesmedlemmerne glæde sig over det traktement, der var stillet til salens rådighed. En livlig samtale fandt sted, og det er referentens kvalificerede gæt, at denne samtale ikke kun handlede om alt det, der er sket i det forløbne år, men også afspejlede forventningerne til de kommende aktiviteter inden for det, der binder os alle sammen: det danske sprog. ■

Svensk søsterforening forsvarer sit modersmål

Michael Bach Ipsen ✉ mbi@modersmaalselskabet.dk

Modersmål-Selskabets svenske søsterforening hedder Språkförsvaret. Modersmål-Selskabet var repræsenteret ved bestyrelsesmedlem Michael Bach Ipsen, da Språkförsvaret den 14. april afholdt generalforsamling i Palmesalen i ABF-huset på Norrmalm i Stockholm.

Trods mange lighedspunkter er Språkförsvarets udfordringer i høj grad anderledes end Modersmål-Selskabets. De slås ikke med et ideologisk korstog mod sproglige forsknings- og undervisningsinstitutioner, men ser derimod en hastigt voksende tendens til, at det svenske sprog køres ud på et sidespor til fordel for engelsk.

Hastig anglicisering

Engelsk trænger ind på alle domæner og fortrænger svensk, både i private virksomheders markedsføring og i grundskolerne og på de videregående uddannelser. Mange yngre svenskere giver indbildsk udtryk for, at de er bedre til engelsk end til svensk. Modsat tidligere tiders påvirkning fra tysk spreder engelsk sig ud i alle afkroge af det aflange land på bekostning af svensk. Språkförsvaret synes at kunne observere en politisk dagsorden, hvor kommercielle interesser styrer udviklingen. Fremtrædende indflydelsesrige personer har sågar udtalt, at det tager en generation at skifte svensk ud med engelsk, men at det herefter ville føre til økonomisk gevinst.

Ligesom Modersmål-Selskabet er Språkförsvaret kritisk over for forfladigelse og afvikling af nuanceret sprog. Tidligere var det kun minoritetssprog såsom samisk, som nød beskyttelse i Sverige, men Språkförsvaret har formået at få vedtaget en sproglov, som fastslår retten til at bruge svensk som officielt sprog i det offentlige rum, i stil med kravet om, at offentlige institutioner i Danmark skal følge retskrivningsreglerne fra Dansk Sprognævn.

Prisuddeling

Språkförsvaret uddelte traditionen tro en *anglofån* og en hæderspris. *Anglofån* er et elegant ordspil på *anglo* 'engelsk', *fon* 'lyd' og *fånig* 'latterlig', og den gik til PostNord for deres gennemførte måde at genere svensk- og dansktalende kunder på ved kun at besvare deres henvendelser med et autosvar på engelsk. Ingen kom for at modtage denne skampris.

Hædersprisen tilfaldt den karismatiske skånske forfatter Björn Ranelid, som holdt en meget inspirerende takketale uden manuskript, hvor han hyldede det svenske sprog og ordets magiske og mangfoldige kvaliteter. Han har udgivet dusinvis af romaner og vundet masser af priser, men denne satte han meget stor pris på, idet han takkede Språkförsvaret for det store arbejde, som han lovede at støtte. ■

✉ Michael Bach Ipsen ✉ Redaktøren

Björn Ranelid, årets modtager af Språkförsvarets hæderspris. Læs mere om prisen og takketalen på bagsiden.

Tysk søsterforening kæmper for sit modersmål

Ulla Susanne Weinreich ✉ usw@modersmaalselskabet.dk

Modersmål-Selskabets tyske søsterforening hedder Verein Deutsche Sprache e.V. Bestyrelsesmedlem i Modersmål-Selskabet Ulla Weinreich, der er VDS-repræsentant i København, beretter her om aktiviteterne i foreningen.

Verein Deutsche Sprache e.V. (VDS) er Tysklands største græsrodsbevægelse med over 36.000 medlemmer, heraf ca. 20.000 uden for Tyskland. VDS arbejder for at bevare og fremme tysk som et selvstændigt kultursprog, et fuldgyldigt videnskabsprog og som arbejdssprog i internationale organisationer med tysksproget deltagelse. Reklamens, erhvervslivets og mediernes sprog kritiseres for unødvendigt og forkert engelsk. Mange medlemmer er tysklærere, tilhører tyske mindretal eller er vendt hjem til det tyske sprog efter udlandsophold. Men medlemmerne kommer fra mange erhverv og samtlige partier, der er repræsenterede i det tyske parlament. VDS har også et videnskabeligt råd, og anerkendte lingvister er aktive medlemmer.

Internationalt samarbejde

VDS går ind for mangfoldighed. Derfor samarbejder VDS også med modersmålsforeninger over hele verden, fx Modersmål-Selskabet i Danmark og Språkförsvaret i Sverige. Uden et stærkt modersmål kan man ikke lære at bruge andre sprog på et højt niveau.

Medlemmerne

Medlemmer af VDS er personlige, men også fx byer og skoler, og for alle unge under 27 år er medlemskab gratis. Et særligt arrangement er »Klasse, wir singen!«, hvor tusindvis af børn hvert år synger tyske folkelige sange for fyldte sportshaller.

Forlag

VDS har sit eget forlag, *IFB Verlag*, der udgiver bøger om og på godt tysk sprog, fx flagskibet *Edelsteine* med tekster fra det tyske sprogs begyndelse til

i dag, som har præget sproget og historien, tekster, berømte for deres skønhed eller visdom, men også med betydning for den tyske selvforståelse (fx om ølbrygning og en berømt fodboldkamp). I samarbejde med østrigske og schweiziske sprogforeninger udgiver VDS hvert år opslagsværket *Anglizismenindex* med kategorisering af engelske ord og udtryk samt forslag til oversættelser, hvoraf nogle har succes, fx *Klapprechner* for *laptop*, andre ikke, som *Prallkissen* for *airbag*. Arbejdet menes hverken nationalistisk eller puristisk, men opfordrer til sproglig fantasi.

Modersmålspris

Kulturpreis Deutsche Sprache (en af de højeste sprogpriser i Tyskland, på 30.000 Euro) og mange mindre, lokale priser uddeles årligt til personer eller institutioner, der bruger sproget fremragende og arbejder i foreningens ånd. Samtidig kan alle VDS' medlemmer hvert år stemme direkte om, hvem der skal have prisen som årets *Sprachpanscher*, dvs. en person eller institution, der bruger sproget særlig dårligt eller forkert.

Kommunikation

Kommunikationen foregår gennem avisen *Sprachnachrichten* med fire årlige udgaver, elektronisk gennem en foreningsdagbog, hjemmesiden www.vds-ev.de, sociale medier, ugentlige nyhedsbreve, en blog og generalforsamlingen. ■

Vi taler tysk med glæde og ofte ... og igen

Tom Høyem, Karlsruhe ✉ hoyem@t-online.de

I 1700- og i 1800-tallet var tysk i Europa næsten en selvfølge. Henrik Ibsen boede i mange år i München og skrev ofte direkte på tysk. H.C. Andersen besøgte min hjemby Karlsruhe tre gange. Han læste op, gik i teateret og underholdt sig med den lokale elite på tysk. Efter Anden Verdenskrig var hadet mod Tyskland og tysk massivt. Tysk var ikke Goethes, men Hitlers sprog. Som ung mand i 1960'erne har jeg med egne øjne i Nordnorge set skilte ved benzintanke med teksten: »Vi sælger ikke benzin til tyskere.« Nu er tysk – også før Brexit – det mest udbredte sprog i EU.

27 bidrag med overraskelser

Ja, wir sprechen gerne Deutsch ... og med helt forskellige formål og motivationer. Det budskab formidles klart og personligt i Ulla Weinreichs antologi, hvor 27 personer fra 13 lande fortæller, hvorfor netop de »gerne Deutsch sprechen«.

Bidragene er utroligt forskellige i længde og kvalitet, hvilket gør antologien så heterogen, at man ikke

skal læse den som en sammenhængende tekst fra side 1 til 141, men netop bladre og plukke og lade sig overraske. Sammenhængen er glæden ved det tyske sprog.

Filosofisk tænkning

Den polske professor gennemgår lærd og overbevisende den ganske tyske filosofiske tænkning med en polsk perspektivering, der også inddrager det ofte dramatiske forhold mellem Tyskland og Polen.

Ven og kolonisorator

En lærer fra Cameroun digter og lader sine elever skrive digte om det tyske sprog. De afrikanske elever overtager naturligvis mange stereotyper om Tyskland og tysk. Svære grammatiske regler, flittige og rige tyskere og en mægtig kvinde som forbundskansler. Men i flere digte dukker dette paradoks op:

Oh, Deutschland mein Freund,
Du, der mich kolonisiert hat.

Sprog og sjæl

En Schweizerin gennemgår sit lands »tyske« dialekter med overraskende sproglige pointer. Herlige er en italiensk professors emotionelle sammenligninger mellem italiensk og tysk som formidling af to forskellige sjælelige identiteter. Tysk oplever hun som klart, præcist, umisforståeligt og med en evne til at sammensætte lange ord »auf eine sehr synthetische und zugleich formal unästhetische Weise. Aber jedes Wort enthält seine sichere Bedeutung und am Ende des Satzes ist die Kommunikation klar.« Hun ser en sammenhæng mellem sproget og tysk renlighed og trafikkultur. »Haben Sie gesehen, wie die Autos vor den Zebrastreifen halten?« I det tyske sprog er alt videnskabeligt, struktureret og transparent ... og netop derfor så fascinerende.

Form og kultur

En amerikansk programmør finder grammatikreglerne og syntaksen i det tyske sprog helt parallelle til det sprog, han bruger som programmør. En

kvinde fra Peru ser tysk som »eine Sprache, die der Menschheit geholfen hat, ihre Gedanken zu strukturieren und eine globale Kultur zu entwickeln.« Det er et godt stykke væk fra Søren Kierkegaards ros til vort flydende, antydende dansk eller Grundtvigs dansk, der måske ikke træffer på et hår, men smelter mere, end fremmedes slår.

Retskrivningsreform

Erlend Lønnum fra det norske Språkrådet erindrer den store sprogdebat, da den tyske retskrivningsreform blev gennemført 1998. Det husker jeg også tydeligt. Jeg var rektor i München og valgt ind på rådhuset som liberal. Både i skoleverdenen og i den politiske verden var der demonstrationer, protester, resolutioner og underskriftsindsamlinger. Kunne man virkelig have så mange konsonanter efter hinanden, og var ß ikke helligt? Der var endda anarkister, der ville afskaffe de store bogstaver i substantiverne. Revolution!

Jeg gik i skole i Kalundborg, da vi afskaffede de store bogstaver i Danmark. Mange af lærerne nægtede at følge de nye regler. Den debat fulgte også med, da jeg studerede dansk i København under professor Billeskov-Jansen. Jeg sad i Firkloverregeringen, da vi sloges om gymnasiet, akvariet og majonæse. Men en sprogdebat med lidenskab som den tyske i 1998 har jeg ikke oplevet andre steder.

Opgør med fortiden

Fra Indien beretter tysklærer Chandrika Kumar om sin glæde ved at undervise i tysk. »Deutsch öffnete mir, einfach gesagt, eine Welt der Möglichkeiten!« Sådan har det naturligvis også været for mig, og alle vi lærere drømmer jo om at åbne nye muligheder for vore elever. Hvis jeg kunne give et og kun et godt råd til mine børnebørn og alle børn og unge, ville det være: Lær fremmedsprog. Fremmedsprog åbner ikke blot en ny verden, men sætter perspektiv også på dit eget modersmål og din egen verden.

Kumar fastslår: »Ferner vertritt Deutsch für mich eine Gesellschaft, die aus den Fehlern ihrer Geschichte gelernt hat und darauf besteht, sie (die Fehler) nicht zu wiederholen.« Uden at forfalde til patos er netop den virkelighed, at Tyskland har gjort op med sin fortid og er et af de sikreste demokratier

i Europa og en grundfast retsstat, en væsentlig årsag til, at jeg har valgt at blive dobbelt statsborger.

Svenskeres engelsk og tysk

Olle Käll, fra Sveriges Språkförsvaret, har interessante og subtile overvejelser om det engelske sprogs indflydelse også på svenske elevers tyske sprog. Faktisk er svensk tættere på tysk end på engelsk, men den direkte ordstilling på engelsk slår igennem på både svensk og tysk hos eleverne. Et tydeligt eksempel: »Idag åker jag till Stockholm« hedder på tysk: »Heute fahre ich nach Stockholm«. Men på engelsk er det jo »Today I go to Stockholm«, og eleverne siger derfor: »Heute ich fahre nach Stockholm«. Et andet eksempel er, at det engelske »to« sniger sig ind overalt. »I have to come« bliver fejlagtigt til »Ich muss zu (!) kommen«.

Anerkendelse trods manglende humor

Ulla Weinreich har fortjent respekt for disse alsidige bidrag, selv om antologien er blevet voldsomt broget ... også i kvalitet. Måske er der gode grunde til, at bogen slet ikke nævner tysk humor. Den findes ... men er anderledes. Min hustru fra Nürnberg kommenterer min humor: »Nå, det var en dansk vittighed. Ja, morsom var den ikke.« Jo, kulturforskellene er der. Hver dag. Heldigvis.

Horisonter udvides

Ulla Weinreich slutter *Wir sprechen gerne Deutsch* med nogle interessante iagttagelser af den konsekvente udtale af tysk og de klare regler. Men hun har også et flot blik for rigiddommen i tysk. Tre køn, fire kasus, styrende præpositioner, verber med personbøjning osv. »Immer wieder muss ich feststellen, dass die deutsche Sprache meinen Horizont erweitert.«

Sådan er det også gået for mig i de 25 år, hvor jeg har boet i Tyskland. Netop derfor siger jeg tak for en udvidende læseoplevelse. »Wir sprechen gerne Deutsch.« Ja, med glæde og ofte ... og igen. ■

Wir sprechen gerne Deutsch: 27 Stimmen aus 13 Ländern über ihr Verhältnis zur deutschen Sprache. Udg. Ulla Weinreich. Paderborn: IFB Verlag Deutsche Sprache, 2018. ISBN: 978-3-942409-70-4. 141 sider. 140 kr. ved henvendelse til Ulla Weinreich.

Fynsk – især østfynsk

Af Michael Ejstrup, sprogforsker, ph.d., Folketingets administration

Om fynsk høres især fynboerne jævnligt pointere, at det er det sprog, Gud taler med englene om søndagen. Og hvem ved? Måske er der noget om snakken. I hvert fald har dialektundersøgelser jævnligt vist, at danskerne sætter pris på fynsk og vurderer dialekten som værdig til en topplacering.

Fynsk er en dansk dialekt, hvor mange elementer peger i retning af østdansk, hvor den bestemte artikel sættes efter navneordene, og hvor bøjningsmønstre i mange henseender følger dem, der er beskrevet for fællesdansk.

Stød og klang

Folkeviddet beskriver fynsk som syngende, og det kan der være noget om, for eksempelvis er stød anderledes fordelt end i fællesdansk. Det er fælles for mange danske dialekter, at enstavelsesord med lang vokal som fx *se*, *gris* og *gård* skal udtales med stød. Det gælder også for fynsk. På fællesdansk udtales ord med en kort vokal plus en stemt konsonant plus en konsonant mere med stød som fx *tolk*, *kant* og *skovl*, men sådan er det ikke på traditionelt fynsk, hvor ordene udtales uden stød. Påvirkning østfra sniger sig dog ind, så stød kan i dag høres i sådanne ord – også hos fynboer. Så er der ord med kort vokal plus en stemt konsonant som *fem*, *kan* og *sild* (*d* er jo som bekendt stumt); sådanne ord udtales i fællesdansk med stød, mens man på fynsk ikke har stød. I odenseansk er det almindeligt, at den korte vokal udtales lang, så udtalen lyder cirka som *fææm* og *siil*, mens *kan* enten udtales som *ka*, *kan* (uden stød) eller *kaan*. På Østfyn udtales disse ord med kort vokal uden stød og uden forlængelse af vokalen som fx *fæm* og *sil*.

Tonerne gør forskellen

Fynboer fra Nyborg, hvis sprog jeg har undersøgt grundigt i 2008, synes at artikulere stød svagere

end sjællændere inkl. københavnere. For østfynboers sprog er det tidligere beskrevet, at der skelnes mellem stigende tone på den ene side og faldende tone eller glottalt lukke (stemmebåndene lukkes helt sammen) på den anden, således at sidstnævnte optræder som frie varianter af hinanden. Det genfandt jeg i min undersøgelse fra 2008 med minimale ordpar som *dig* vs. *dej* udtalt med henholdsvis faldende og stigende ordtone. Af andre eksempler, hvor faldende tone og stigende tone adskiller minimale ordpar, kan nævnes *hun* vs. *hund* samt *bid* vs. *bi*.

Af det sidstnævnte ordpar fremgår implicit, at blødt *d* ikke indgår i fynsk dialekt; lyden er da heller ikke en del af, hvad man kan kalde traditionel fynsk dialekt. Her er lyden simpelthen fraværende. Af min undersøgelse fra 2008 fremgår det, at blødt *d* af og til høres hos fynboerne, når lyden er sidste lyd i et ubøjet ord som fx *mad*, *hvid* og *båd*, mens lyden kun høres meget sjældent som en del af bøjningsendelser som fx *-ede* (datid i udsagnsord) og *-(e)t* (bestemt ental i intetkøns-navneord og datids tillægs måde i udsagnsord). I disse mange tilfælde udtaler østfynboerne ofte et hårdt *t* som fx *ringeT*, *troeT*, *huseT* og *barneT*.

Trykløse stavelser

Fynboerne er med på noderne, når det gælder sletning af trykløse stavelser med *-e* som *huse*, *hunde* og *synge*, der udtales som enstavelsesord som *huus*, *hunm* og *søññ*. Det er en ændring, egnene vest for Storebælt er omtrent færdig med (der findes få og særlige undtagelser), som egnene øst herfor er godt i gang med, men som konservative sprogbrugere og bornholmerne ikke har gennemført.

Særegenheder

Undersøgelsen fra 2008 gav desuden nogle kuriøse oplysninger om ord og udtryk, som østfynboerne særligt har taget til sig som fx *pejk* (en frø/tudse), *dengs* (en tingest/dingenot) og *mølle* (eufemisme for røv/numse). *Brunsviger* skal udtales *brånsviir*

(med kort å-vokal); goddag-hilsen i en forretning kan være *hva sir do te det* og *farvel* er jævnligt et *farveller*. En styringsmarkør i samtalen er *eg-ås-da*, når man ønsker samtalepartneres billigelse af det, man lige har sagt. Endelig får mange stedord og biord en ny endelse, i og med at ordet *ikke* kan hedde *itte*, der kan reduceres til *-t(e)*, der igen kan hæfte sig fast på det foregående ord, så vi får former som *det vee jæt(te)* (det ved jeg ikke) og *det syns hun dat(te)* (det synes hun da ikke). Enkelte fra undersøgelsen i 2008 udtaler også nasalvokaler, som mange måske vil kende fra fransk, så fx *han har* udtales som *hã har*. ■

Lydfiler

På Modersmål-Selskabets hjemmeside kan man lytte til lydfiler med små lydbidder med bl.a. østfynsk: <https://goo.gl/e4eYm9>.

Michael Ejstrup, ph.d., sprogforsker, er ansat ved Folketingets Administration som redaktionssekretær. Redaktionssekretæren fastsætter Folketingets sprogpolitik i dialog med Dansk Sprognævn. Ejstrup er uddannet i lingvistik, fonetik og retorik.

Er dialekterne døde?

Dialekterne er døde, lyder standardfortællingen, men Michael Ejstrup er på baggrund af den forskning, der ligger til grund for hans ph.d.-afhandling »Danske Talesprog i Begyndelsen af Det Tredje Årtusinde« ikke så sikker. Der er forskelle på flere lingvistiske niveauer, eksempelvis bøjningsformer, ord og udtryk, grundtonevariation og stavelsesantal i alle de seks regioner, som han har undersøgt. På [videnskab.dk](https://www.vdansk.dk) kan man læse en diskussion mellem Ejstrup og Pia Quist (se <https://bit.ly/2HvbhIT>). Læs mere om Ejstrups dialektforskning i hans artikel »På godt forskelligt dansk« i *Nydanske Sprogstudier* 39, 2010, s. 93–136. ■

TAK FRA GERDA

– »40 dejlige år, også jeg vil takke for«

Af Gerda Thastum Leffers

Siden Gerda Thastum Leffers meddelte, at hun udtrådte af Modersmål-Selskabets bestyrelse, har først årbogen og siden Sprog & Samfund hyldet hendes indsats i Modersmål-Selskabet. Temaet afsluttes her af Gerda selv.

Tak til Modersmål-Selskabets bestyrelse og medlemmer for de smukke, anerkendende ord i anledning af min fratræden. Det har i sandhed været 40 dejlige år, som også jeg har grund til at takke for. Fra stiftelsesdagen og frem til nu tror jeg ikke, jeg et øjeblik har været ked af at arbejde med Modersmål-Selskabet og dermed sproget. Det har givet mig en særlig tæt tilknytning til dansk, som det tales og skrives i alle sammenhænge. Fra jeg var barn, har jeg været lydhør over for gode ord, der var udbytterige at lytte til, og som var livgivende og fyldte mig med glæde ved den naturlige brug.

De første år

Hurtigt efter stiftelsen følte vi i bestyrelsen, at der var råd til at udgive en årbog, og efter endnu et par år vurderede vi tiden inde til at udgive et medlemsblad. Og minsandten om vi ikke også i det første år magtede at stifte Modersmål-Prisen, som i mange år var på 5.000 kr. og senere steg til 10.000 kr. I samme takt kunne vi invitere til arrangementer om sproglige emner, og vi havde kræfter til at deltage i den sproglige debat i dagblade og tidsskrifter og følte, at vi blev regnet med.

Poul Hansen og Gerda

Det var seminarielktor Poul Hansen (1921–1996) i Vordingborg, der fik de første tanker om at stifte et selskab for sproget, for modersmålet. Derefter udførte han og jeg et virkelig stort benarbejde for at bringe selskabet frem i lyset. Vi ringede på døren hos både arbejdsgivernes og LO's formænd og talte

»Derfor er det også mig, der i fuldt mål takker selskabet og dets medlemmer for et frugtbart samarbejde.«

for, at de skulle publicere nyheden om selskabets oprettelse over for deres medlemmer. Også andre organisationer, som for eksempel Dansk lærerforening, havde vi i kikkerten, og alt i alt var de første år præget af agitation.

Poul Hansen og Morten Guldmund

Poul Hansen og Morten Bredsdorff (1901–1990) spadserede i den smukke omegn til Vordingborg hver eneste morgen i mange år. De talte om sproget – og de kunne det. Bredsdorff havde tilnavnet Guldmund, og adskillige af hans elever troede, at Morten Guldmund var hans virkelige navn og følte, det var velfortjent i givet fald. Der var tale om ildsjæle, og det var drivfjederen fra dem, der holdt gåpåmodet oppe hos os alle.

Mange år og medvind

Enkelte spåede selskabet højst tre års levetid, og som vi ved, var det en spådom, der blev gjort grundigt til skamme. Men som H.C. Andersen skriver i *Den Grimme Ælling*: »Et godt hjerte bliver aldrig stolt«, så vi nøjes med at være glade for, at vi har haft medvind. Det er ikke enhver beskåret at få så megen sympati og dermed økonomiske midler fra fondsbestyrelser og andre velgørere. Vi begyndte forsigtigt, men den første fondsydelse blev hurtigt til flere, som vi blev dristigere og udvidede vores søgefelt. Vi har haft økonomisk medvind, og også en velvilje og en interesse for selskabet har fulgt os.

Glæde og tak

Det siger sig selv, at man som medstifter og mangeårig formand og derefter almindeligt bestyrelsesmedlem med årbogen som sit særlige område har følt en meget stor glæde ved den udvikling. Jeg har lagt et stort og nødvendigt, men også meget tilfredsstillende arbejde i såvel bladet, årbogen, Modersmål-Prisen som de arrangementer med sprogligt indhold, som vi har søsat gennem de snart fyrretyve år til og med årbogen 2017. Derfor er det også mig,

der i fuldt mål takker selskabet og dets medlemmer for et frugtbart samarbejde.

Fra smørrebrød og smøger til sandwich og sundhed

Det har været interessant at følge udviklingen fra den absolutte De-form i bestyrelsen til den nu så selvfølgelig du-form. Jeg husker det som en lille højtid, da vi blev enige om at *kaste bort titlerne*. I samme tidsrum blev det høje smørrebrød på bestyrelsesmøderne langsomt erstattet af en enkelt sandwich. Bakken med cigarer, cigaretter og cigarillos blev selvfølgelig bandlyst hos os ved møderne, og man åbnede vinduerne i pausen og indåndede den friske luft i stedet for. I mange år betalte hver af de dengang seks, måske syv, bestyrelsesmedlemmer hver især deres stykke mad; sådan er det ikke mere, hverken i Modersmål-Selskabet eller de fleste andre forsamlinger. Disse ændringer er en hyldest til nutidens sundhedsbevidsthed.

Bogmessen og det bedste af det hele

Den tilknytning, vi igennem mange år har haft til Bogmessen, har ikke betydet en direkte ekstra indtægt. Men alligevel er den med til at tegne selskabet i den almindelige bevidsthed, og dermed kan den gavne vores omdømme og indirekte give os plads om litteraturens bugnende bord. Bedst af alt er det, at flere dansktalende nu end før tager bladet fra munden og med frimodighed ytrer sig i forsamlinger og på nettet, for uden meningernes mod sker ingen fremgang.

Tak og gode ønsker

Atter tak for de utallige gode oplevelser, jeg har haft i selskabets regi. Jeg ønsker alt godt for Modersmål-Selskabet og dets fremtid! ■

Gerda Thastum Leffers (f. 1919 i Søllerød) var medstifter af Modersmål-Selskabet 27. november 1979, blev valgt til bestyrelsen på den stiftende generalforsamling i 1980, var formand 1990–2001 og deltog i årbogsarbejdet indtil 2017.

Sprog og sport – referat fra Sprogdagen '18

Peter Michael Hornung ✉ pmh@modersmaalselskabet.dk

Sprogdagen '18 blev et fornøjeligt arrangement med foredrag om sprog og sport: om ærlige og måske for ærlige følelser, følsomhed og manglende følsomhed, og om sport, opdragelse og oplevelse – og selvfølgelig med prisuddelinger, bl.a. til en af Modersmål-Selskabets nye suppleanter.

Fodbold og kamphormoner

»Store patter!« skrælede herrelandsholdet i fodbold, da det i november 2017 havde vundet noget så vigtigt som en VM-kvalifikationskamp over Irland, med cifrene 5–1. De to malende ord var afslutningen på en slagsang, som danske fodboldspillere ofte og gerne synger, når der er en sejr at fejre. De gjorde det i hvert fald for et halvt år siden. En videooptagelse af sangen blev dengang delt på Dansk Boldspil-Unions officielle Twitterprofil, og snart var den nationale forargelse på banen. For kunne sportsfolk, der skal være en slags forbilleder for os andre, synge med på noget så sexistisk? Pressen skrev om sangteksten, og det endte med, at fodboldens Ethiske Råd fik sagen og sangen på sin dagsorden.

På Sprogdagen '18, som blev afholdt i Djøfs lokaler den 5. april, var dette et af de mere saftige eksempler på, hvad sprog kan udrette inden for sportens verden. Temaet for mødet var denne gang Sport og Sprog, og Sabine Kirchmeier, direktør for Dansk Sprognævn (der endnu har adresse i København), bød velkommen til et arrangement, der endte med at blive mere fornøjeligt end forventet.

Sport har mistet følsomhed

Hertil bidrog bl.a. den tidligere OL-svømmer Berit Puggaard. Hun var den første af de fire talere, der gik på podiet, før sprogriserne skulle uddeles. I dag lever Berit Puggaard af at lave medieanalyser. For en snes år siden samlede hun på resultater inden for elitesvømning, og da hun nåede at vinde en VM-medalje og fire EM-medaljer, ved hun lidt om,

hvordan pressen håndterede den slags tidligere i forhold til i dag. I 1998 var medierne »eneherskende gatekeepers«, som det hedder med et typisk låneord fra sporten. I 2018 er der flere platforme i spil, og der er mindre tid til at dække det hele; til gengæld kan et indslag ligge længere tid på f.eks. YouTube, når først det ligger dér. I dag er der medietræning, mere professionel iscenesættelse og flottere billeder, hvoraf dog ikke alle handler om sport. Det gjorde de i øvrigt heller ikke dengang, da Berit i svømmedragt lænede sig forover i svømmehallen. For hun blev fotograferet bagfra og fik dermed sin »røv«, som hun sagde, på forsiden af Politiken, sammen med udsagnet: »Sport er sexet.« Hun er overbevist om, at sporten har mistet noget af sin følsomhed.

Sportsfolk skal vise ærlige følelser

Lars Hestbech, kommunikationskonsulent i DIF, Danmarks Idrætsforbund, er blevet overbevist om, at sportsfolk netop skal vise, at de tør være følsomme, når det gælder. En spiller skal f.eks. indrømme sin skuffelse, når han ikke udtages til landsholdet. For det engagerer os, der skal se på dem – og følge dem – og leve med i kampen, som også kan være en kamp uden for banen. Af samme grund kan det også være udtryk for ærlig ønsketænkning, når mandlige fodboldspillere synger om »Store patter« i sejrens stund! For visse steder får man åbenbart flere points for ærlighed end for korrekt opførsel.

Curlingforældre og andre sportsmetaforer

»Kom nu ind i kampen« var titlen på det næste indlæg, af Henrik Lorentzen, seniorredaktør ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. For at få undersøgt, hvor sportsmetaforerne i vores daglige sprog kommer fra, havde han ord for ord gennemgået en række sportsgrene, fra fodbold til ishockey. Det kom ikke som den store overraskelse, at fodbold med 40 udtryk fylder mest i sproget. På en delt anden plads følger atletik og boksning med halvt så mange udtryk, og længere nede på lystavlen

kommer discipliner som svømning, fægtning og skydning. Henrik Lorentzen kom også ind på, hvornår især de forskellige metaforer er blevet optaget i sproget. Fodboldmetaforerne begyndte for alvor at bryde igennem i 1950'erne og har desuden scoret yderligere i de senere år. Til gengæld har en relativt lille sportsgren inspireret til en af de nyeste og mest morsomme ordsammensætninger: ordet *curlingforældre*.

Når en stemme og en mikrofon formidler drama

Selvfølgelig er man god til at tale, når man lever af det til hverdag og som *Andreas Kraul* er fodboldkommentator på DR Sporten. Han vandt alles opmærksomhed plus manges hjerter, da han som dagens sidste taler skulle fortælle om, hvordan man blot ved hjælp af en mikrofon og så sin egen friske stemme kan få overført indtrykket af det drama, der kan udspille sig på et stadion i Rio de Janeiro, til en bilradio i en bil på Motorvej E45 et sted mellem Sønder Borup og Hadsten, for nu at bruge hans eget eksempel. Til en lyttende sal fortalte han lidt om, hvordan man som radiokommentator er nødt til at være forberedt til tænderne. Ganske vist kan enkelte kampe synes bedre i radioen end på tv. Men faktisk er, at alt det, man kan se på en skærm, skal man kunne beskrive med ord og kun ord, når man kun har en højtaler til rådighed. Derfor skal man have totalt styr på mindst 22 spilleres karriere, før man sætter sig ved mikrofonen. Kun da ved man, hvad man kan supplere med af relevante informationer, hver gang en af de 22 har bolden.

Pia Svejgaard blandt sprogrismodtagerne

Til sidst var der uddeling af en række sprogpriser. Her skal blot nævnes, at et kommende medlem af

Modersmål-Selskabet er en af de organisationer, der står bag Sprogprisen. I år fik DMI prisen for årets bedste tekst på de sociale medier med henvisning til DMI's »modtagerorienterede, inddragende og friske stil, som har fået over 60.000 borgere til at følge DMI's tweets, som bringes dognet rundt – året rundt, og som dermed også har den bredde og troværdighed, der skal til, når det virkelig gælder om at lytte til og følge råd og varslinger.« Som der står i en anden tweet, der er gengivet i udsnit på forsiden: »Import af tør 'svenskerkulde' især til Sjælland«. Det lyder ikke så slemt, som man kunne tro, for det giver en flot dag med sol til mange af os danskere, fremgår det. Kommunikationschef Pia Svejgaard og en kollega modtog prisen på DMI's vegne.

Modersmål-Selskabets bestyrelse – *Pia Svejgaard Pedersen* – var med til at modtage en pris som repræsentant for sin arbejdsplads DMI – Danmarks Meteorologiske Institut. ■

I 2011 udgav Modersmål-Selskabet årbogen *Sprog på banen*. Forordet er skrevet af Gerda Thastum Leffers. Et af de større bidrag er Christian Kocks »Den demokratiske banehalvdel«. Vores tidligere formand Bent Pedersbæk Hansen leverer en skarp analyse af den udbredte brug af sportsmetaforer: »Moralen er, at man skal være forsigtig med sine metaforer, så de ikke kommer til at styre ens forståelse. Samfundslivet kan ikke begribes med sportsmetaforer, for det er ikke et spil eller en sportskamp og kan ikke uden skade forsøges indrettet derefter.« Sognepræst Kristian Tvilling bemærker, at der er højst forskellige reaktioner på sportsmetaforer, så man kunne få den tanke, at man i kirkeligt regi bør undgå dem. Det kan man dog ikke, slutter Tvilling, for et centralt begreb i kristendommen er selv en sportsmetafor. Ordet *hamartia*, 'synd', bruges ifølge Tvilling oprindeligt om at ramme forbi i bueskydning. Se hele indholdsfortegnelsen på <https://bit.ly/2Huj0Py>. Sekretariatet har nogle få eksemplarer af *Sprog på banen* til salg for så lidt som en 50'er.

Språkförsvarets hæderspris gik i år til den skånske forfatter Björn Ranelid

Michael Bach Ipsen

Språkförsvaret uddeler hvert år en modersmålspris til en, der har gjort en rosværdig indsats for det svenske sprog. Årets modtager, Björn Ranelid, har skrevet langt over 30 bøger og 800 essays, kronikker og artikler og modtaget en række priser.

Motivering

I *Guld i strupen* beskriver han sig selv som *hyrden, der vogter ordene*. Og ikke nok med, at han vogter ordene, han er også skaberen og fornyeren af metaforer og aforismer. I Ranelids sproglige verden er sproget med alle sine nuancer tungt og let på samme tid. Tungt, eftersom hvert ord skal lyde buldrende og kraftfuldt hos lytteren, let for at rejse med læseren og lytteren over kontinenter og tid med tankens fart.

Ranelid er også ligefrem og ubarmhjertig over for det, han kalder slaphed og sjusk i sproget, og dem, som forvandler sproget til *en kloak og container*. *De er som papegøjer og skræpper betydningsløse lyde*. For Ranelid er sproget kød og blod og har en umiskendelig stil. *Ranelidsk* er med tiden blevet et begreb, som udvider og forærer nye toner og nuancer til vort svenske sprog.

Takketale

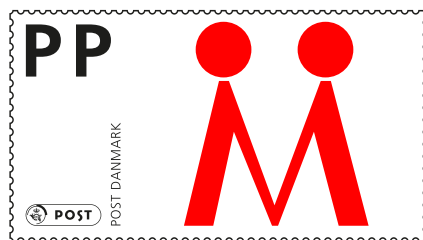
Ranelids bjergtagende takketale fik den lille sal til at synes uendelig stor, da han talte i billeder om, hvordan ord og sprog forener: Små børn kan ligge stille og i deres drømme rejse langt væk ved hjælp af ord og tanker, og den gamle i den anden ende af livet kan ligge i ble og bruge ordene til at mindes sin fortid. Dette understreger vigtigheden af *at overrisle børn med varmt sprog*. Undervejs citerede Ranelid første sætning fra sin bog *Mitt sjätte sinne*, en sætning, som på samme tid er poetisk, politisk og skarp. Af respekt for ordvalg og konnotationer bringer vi citatet på originalsproget:

Gullviva¹, nattviol² och johannesnycklar³ är fridlysta i Sverige, men inte barnen. ■

Noter: 1. hulkravet kodriver 2. bakkegøgelilje 3. riddergøgeurt
Se og hør talen på [youtube.com/watch?v=U5GifcN5H1U](https://www.youtube.com/watch?v=U5GifcN5H1U).

Hjemmeside: www.modersmaalselskabet.dk

Facebook: www.facebook.com/ModersmaalSelskabet

Afsender: Modersmål-Selskabet, Sekretariatet v. Georg S. Adamsen, Kærøvej 28A, Gl. Sole, 8722 Hedensted